

Adèle Van Reeth: La Vie ordinaire

Paris, Gallimard 2020. 192 s.

Jméno Adèle Van Reethová je ve francouzském prostředí spojené s rozhlasovým vysíláním stanice France Culture nazvaným „Les Chemins de la philosophie“ („Cesty filosofie“), které Van Reethová vede od roku 2011. Ve studiu za tu dobu přivítala stovky akademiků, vědců a badatelů. Ze zaznamenaných dialogů zní do éteru čtyřikrát týdně vysílání na určité téma filosofie dějin či moderního myšlení. Na téže stanici Van Reethová moderuje pořad „Profese filosof“, ve kterém se zvaných hostů dotazuje na jejich zkušenosti s výukou filosofie.

V období tzv. *confinement*, tedy v době, kdy ve Francii na jaře letošního roku platil první zákaz vycházení kvůli šíření koronaviru, nakladatelství Gallimard zveřejňovalo tzv. „tracts de crise“, tedy texty, ve kterých se spisovatelé a filosofové vyjadřovali k tehdejší krizové situaci, jež se nyní bohužel znovu vrací v ještě horší podobě. Cílem těchto textů bylo zkrátit chvíle odloučení od společnosti a alespoň chvilkově zabavit čtenáře. Van Reethová tehdy do svého „tract de crise“ napsala: „Jakým nedopatřením jsme dospěli k přesvědčení, že by nám někteří lidé mohli pomoci uniknout ze všedního života? Jsme v něm až po krk. Můj jediný cíl v životě je: stát v něm zpříma. Vypadá to dobře a jsme v něm. I když to, co vidíme, není vždy hezké.“¹

To „všední“, o němž autorka psala a z něhož se během koronavirové krize spousta lidí snažila uniknout zapojováním do nejrůznějších aktivit, je námětem její knihy, která vyšla v červnu tohoto roku.² *La vie ordinaire* si sice nehraje na filosofickou knihu v běžném slova smyslu, ale přesto je vlastně zcela filosofická. Autorka chce filosoficky uchopit tzv. obyčejný život. Nikoliv snad *každodenní* život, ke kterému se pojí nějaká rutina, ale život, který žijeme, když jsme se vrátili z práce či dopsalí filosofickou stat; jde o ty momenty, které trávíme přesunem v hromadné dopravě, starostí o domácnost, péčí o tělo či finančním zabezpečováním. V těchto chvílích našeho života pojem „všední“ vystupuje na povrch a získává na síle, je přednější než plány, projekce a grandiózní akty, které nás naopak od všedního odvádí. Van Reethová ono všední shledává také v tzv. zdvořilostních diskusích, v nichž již předem tušíme otázku, kterou nám daná osoba chce položit. Jde zkrátka o ty momenty, které jsou součástí našeho života, ve kterých se ale neděje *nic*, a kdybychom je vymazali, o nic bychom nepřišli.

Všední Van Reethová odlišuje od banálního, které nás nechává chladnými. Ke všednímu se totiž pojí neklid a nevolnost.³ Autorka o onom všedním říká, že „jediná věc, která přetrvává, když jsme vše změnili, je to tento jemný výběžek,

1 Van Reeth, A., *L'Intranquillité*. Paris, Gallimard. Tracts de crise, 30 mai 2020, no. 24, s. 4. Dostupné na: <https://tracts.gallimard.fr/fr/products/tracts-de-crise-n-24-intranquillite>; [cit. 24. 10. 2020].

2 Van Reeth, A., *La Vie ordinaire*. Paris, Gallimard 2020.

3 Tamtéž, s. 25; s. 51.

kteřý nás váže k existenci a připomíná nám, že i když se skrze všelijaké výplody naší představivosti snažíme o to, aby náš každodenní život byl nepředvídatelným a vzrušujícím hřištěm, neunikneme plynutí sekund ani lstem, které jsme sami vytvořili, abychom si mohli udržet iluzi, že máme vše pod kontrolou“.⁴

Celou knihou se zásadně prolíná skutečnost, že ji Van Reethová psala v době, kdy byla těhotná. V této souvislosti se podivuje nad tím, že těhotenství jako téma, pokud je jí známo, nebylo na poli filosofie dosud tematizováno. Porodnické umění sice problematizoval Sókratés, ale ve smyslu zrodu duše a péče o ni, což byla oblast, z níž byly ženy jeho doby kategoricky vyloučeny. Autorka svěřila deníku *Figaro*, že „filosofie přešla mlčením těla, radikální a traumatickou zkušenost porodu“.⁵

Těhotenství, porod a mateřství Van Reethová ve své knize tematizuje jak s ohledem na tělesnou, tak i psychickou stránku ženy. Zabývá se tělesnými změnami, ke kterým v důsledku očekávání potomka dochází, a také utvářením kontaktu s vlastním dítětem, které je nejdříve částí ženy, a následně se k němu váže „nezvratná a nepodmíněná láska, nezávislá na psychických či morálních kvalitách dané osoby“.⁶ Těhotná žena je dle Van Reethové přirovnatelná k postavě Roquentina z románu *Nevolnost* od Jean-Paul Sartra.⁷ Roquentin totiž také kontemplanuje sebemenší detaily, se kterými ho svět konfrontuje, a totální neopodstatněnost lidské existence v něm vyvolává nevolnost.

I když centrálním tématem Sartrovy filosofie je člověk v situaci a jeho vědomá volba, zkušenost všedního on sám také zažil a popsal, a to v době války, když byl mobilizován a musel žít jako voják.⁸ V dopise z 29. ledna 1940, který adresoval Simone de Beauvoir, nalezneme popis toho všedního života, kterému se Van Reethová tak snaží přiblížit ve své knize: „Je to tiché a příjemné, ale všechno se to děje každý den. Zkousím se dívat se na sebe pohledem muže, kterým budu za rok, za dva roky, a který si znovu přečte tyto dopisy s Vámi, který bude chtít najít skrze každé písmeno nějaký jemný rozdíl dne, ve kterém byl napsán, ale dnes nemohu tomu muži pomoci, nemohu najít něco, co by dávalo vyniknout dnu, co by ho učinilo zvláštním, je totiž jen přidán k hromadě ostatních a představuje nerozeznatelnou masu, kterou bych nazval můj čas války.“⁹

V poslední části knihy *La Vie ordinaire* se autorka zabývá postavením ženy v domácnosti, které klade do protikladu vůči jejímu intelektuálnímu životu. Mateřství

4 Tamtéž, s. 52.

5 Rozhovor Van Reethové pro *Figaro*, 3. června 2020. Dostupné na: <https://madame.lefigaro.fr/societe/adele-van-reeth-interview-livre-la-vie-ordinaire-030620-181099>; [cit. 7. 9. 2020].

6 Van Reeth, A., *La Vie ordinaire*, c. d., s. 50.

7 Sartre, J.-P., *Nevolnost*. Přel. D. Steinová. Praha, Odeon 1993. Přeloženo z francouzského originálu Sartre, J.-P., *La Nausée*. Paris, Gallimard 1938.

8 Sešity, které si Sartre během války vedl a v kterých se mimo jiné také vyrovnával s filosofií M. Heideggera a E. Husserla, vyšly i v českém překladu: Sartre, J.-P., *Sešity z podivné války (září 1939 – březen 1940)*. Přel. M. Novotný. Praha, Academia 2012.

9 Sartre, J.-P., *Lettres au Castor et à quelques autres*. Paris, Gallimard 1983, s. 64.

totiž zcela vylučuje samotou, která je nutnou podmínkou k soustředění intelektuální práce, a péče o domácnost, kterou Van Reethová sdílí spolu se čtyřmi syny z předchozích vztahů svého chotě, také příliš nepřeje tvůrčí činnosti. Autorka se v tomto ohledu ztotožňuje s výrokem spisovatelky Virginie Woolfové, která napsala, že má-li se žena zabývat intelektuální činností, je třeba „zabít anděla domácnosti“: „Anděl domácnosti, to je žena, která obětuje každý den svůj život, aby udržela domácí harmonii.“¹⁰

Přestože ke zvolenému tématu zkušenosti všedního Van Reethová primárně přistupuje z pohledu těhotné ženy, bylo by nadsazené hovořit v souvislosti s její knihou o feminizmu, alespoň nikoli v tom smyslu, jaký měl například pro Beauvoirovou, která hledala odpověď na otázku po původu chápání ženy jako té druhé, jako té opozaděné společenskou normou, kterou musí splňovat.¹¹ Van Reethová se sice vymezuje vůči exkluzivě role ženy při obstarávání potřeb dítěte, avšak pokud jde o genderovou otázku, tak se odmítá řadit mezi „ženy, které ze svého ženství dělají normu“.¹²

Knihy Van Reethové podněcuje mimo jiné také k zamyšlení nad úlohou filosofie a tím, zda lze dnes ještě vůbec usilovat o filosofii chápanou jako výklad, popis – nebo alespoň jako návrh něčeho univerzálně platného, co by bylo možné „konceptualizovat“. Jak totiž problematizovat to všední nebo jak popsat obyčejný zážitek, který ale při popisu už není a každému pokusu o zachycení uniká? V tomto kontextu Van Reethová zcela explicitně konstatuje: „Dospěla jsem k závěru, že všední reprezentuje to, co filosofie zažehává, to, co ohrožuje její rozvíjení (co jiného je všední život než sukcese zábran, které zabraňují duševní práci), ba samotný její obsah (k čemu by bylo dobré filosofovat, když by mělo jít jen o popisování banalit?).“¹³

Je proto třeba filosofii před všedním hájit, vrátit se k její pravé podstatě, a to i za nemalou cenu, kterou je za to třeba zaplatit právě v těžké době, již všichni teď společně zažíváme: „Myslím si, že panuje velké nedorozumění ohledně toho, jakou roli má filosofie hrát. Filosofie nepomáhá. Není útěchou. Naopak, je to výkon, občas bolestný, který nás nutí dívat se na to, co nechceme vidět. Filosofie není ‚feel good‘. Přesto nám pomáhá žít, neboť odstraňuje clonu iluzí, kterou klademe mezi sebe a pravdu.“¹⁴

Markéta Kiššová

Fakulta filozofická Univerzity Pardubice
Laboratoire d'études et de recherches sur les logiques
contemporaines de la philosophie, Université Paris 8
kissova.marketa@seznam.cz

10 Výrok V. Woolfové citován dle: Van Reeth, A., *La Vie ordinaire*, c.d., s. 146.

11 Srov. Beauvoirová, S., *Druhé pohlaví (výbor)*. Přel. J. Kostohryz – H. Uhlířová. Praha, Orbis 1966.
Přeloženo z francouzského originálu: Beauvoir, S. de, *Le deuxième sexe*. Paris, Gallimard 1949.

12 Van Reeth, A., *La Vie ordinaire*, c.d., s. 152.

13 Tamtéž., s. 101.

14 Rozhovor Van Reethové pro *Figaro*, 3. června 2020, c.d.